

Prof. Dr.
BAYRAKTAR BAYRAKLI

ÇUKUR

DESTEK YAYINLARI: 1810

ARAŞTIRMA: 402

BAYRAKTAR BAYRAKLI / ÇUKUR

Her hakkı saklıdır. Bu eserin aynen ya da özet olarak hiçbir bölümü, yayınevinin yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

İmtiyaz Sahibi: Destek Yapım Prodüksiyon DıŐ Tic. A.Ő.

Genel Yayın Yönetmeni: Ertürk AkŐun

Yayın Koordinatörü: Özlem Esmergül

Üretim Koordinatörü: Semran Karaçayır

Editör: Cansu Poyraz Karadeniz

Son Okuma: Devrim Yalkut

Kapak Tasarım: Sedat Gösterikli

Sayfa Düzeni: Cansu Poroy

Sosyal Medya-Grafik: Mesud Topal-Nursefa Üzüm Kalender

Reklam ve Tanıtım: Selen ÇavuŐovalı-IŐil İlğıt ŐimŐek

Destek Yayınları: Eylül 2023

Yayıncı Sertifika No. 43196

ISBN 978-625-441-977-5

© Destek Yayınları

Abdi İpekçi Caddesi No. 31/5 NiŐantaŐı/İstanbul

Tel. (0) 212 252 22 42

Faks: (0) 212 252 22 43

www.destekdukk.com

info@destekyayinlari.com

facebook.com/DestekYayinevi

twitter.com/destekyayinlari

instagram.com/destekyayinlari

Destek Dukkan

Deniz Ofset – Çetin Koçak

Sertifika No. 48625

Maltepe Mahallesi

Hastane Yolu Sokak No. 1/6

Zeytinburnu / İstanbul

Tel. (0) 212 613 30 06

Prof. Dr.
BAYRAKTAR BAYRAKLI

ÇUKUR

Kuran'da "Çukur" Kavramı

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	11
GİRİŞ	13
BİRİNCİ BÖLÜM: HARAM YEME ÇUKURU	15
İKİNCİ BÖLÜM: ATEŞ ÇUKURU.....	39
1. TEFRİKA	39
2. KİN, DÜŞMANLIK VE HASIMLIK	46
a) Kin.....	46
b) Düşmanlık	52
c) Hasımlık	54
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: CEHALET ÇUKURU	63
1-Aklı Kullanmamak	63
2-Cinsel Sapıklık	66
3-Kölelik	73
4-Taklit	76
5-Bilmediğini Takip Etmek.....	90
6-Taassup	97
7-Gafflet.....	99
8-Körlüğü Aydınlığa Tercih Eder.....	101
9-Cahiliye Düşüncesi	103
10-Uyuşturucu ve Alkol.....	109

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: KURUNTU ÇUKURU 111

BEŞİNCİ BÖLÜM: ALLAH'A İFTİRA ÇUKURU..... 121

- a) Allah Hakkında Kötü Zan/Düşüncede Bulunmak..... 121
- b) Din Uydurmak 124
- c) Dinde Haddi Aşmak 132
- d) Şirk..... 135
- e) Zulüm 141
- f) Allah Hakkında Bilmediğini Söylemek 149

ALTINCI BÖLÜM: YALAN ÇUKURU..... 153

- 1-İlk Yalan..... 153
 - a-Yalan Yalakalıktır 154
 - b-Şirk Yalandır 159
 - c-Yalan Sosyal Bir Deprem Meydana Getirir 165
 - d-Yalana Kulak Vermek..... 168
 - e-En Güzel Olanı Yalanlar..... 169
 - f-Öz Benliğine Yalan Söyler..... 170
 - g-Dinin Temel İlkelerini Yalanlamak..... 173
 - h-Can Çıkarken Bile Yalan Konuşacaklar 174
 - ı-Şeytan Bunlara İner/Çöker 176
 - i-Yalan Aldatmaktır 179
 - j-Yalan, Bereketin Kapılarını Kapatır..... 180
 - k-İftira Yalandır..... 181
 - l-Bu Dünyada Yalanladığı Azaba Ahirette Koşacak... 188
 - m-Sözünden Dönmek ve Yalan Söylemek 190

YEDİNCİ BÖLÜM: KISKANÇLIK VE

HASET ÇUKURU	193
1-İlk Kıskançlık ve Haset.....	193
2-İnsanlar Arasında İlk Kıskançlık	193
3-Hz. Yusuf ve Kardeşlerinin Kıskançlığı.....	196
4-Ekonomik Kıskançlık	207
5-Kâfirlerin Peygamberi, Din Adamlarının Birbirlerini Kıskanmaları	210
6-Ailede Kıskançlık	214
7-Farklı İnançları Olanların Birbirini Kıskanmaları.....	217

SEKİZİNCİ BÖLÜM: NEFS VE HEVA ÇUKURU 219

1-Kötüyü Emrederek	219
2-Şirk Koşturur.....	221
3-Peşinden Koşturtur.....	222
4-Nefs Vesvese Verir.....	224
5-YanlıŞ Dost Edindirir.....	225
6-Başkasının Hevasına Uymak	228
7-Umulmadık İşler Yaptırır.....	229

DOKUZUNCU BÖLÜM: ŞİRK ÇUKURU 233

1-İnsan Niçin Şirk Koşar?	233
2-Allah'ı Yetersiz Gördükleri İçin.....	242
3-Şirk Yalan ve İftiradır	245
4-Şirk Nankörlüktür	247
5-Şirk Neye Benzer?	249

6-Şirkin Olumsuz Etkinliği.....	255
7-Müşriklerin Tepkisi	258
8-İnsanın İnsanı Tanrı Edinmesi	260
9-İnsanın Şeytamı Tanrı Edinmesi.....	265
10-Buzağıya Taparak	266
ONUNCU BÖLÜM: FİTNE FESAT ÇUKURU	269
A-FİTNE BOYUTU	269
1-Sosyal ve Siyasi Baskı Vardır	269
2-Aldatmak Vardır.....	272
3-Kışkırtmak	274
4-Körlük ve Sağırlık Fitne Doğurur	278
5-Fitne Ölümden Beterdir	282
6-Fitne İmtihandan Geçirmektir.....	283
7-Fitne Deliliktir	285
8-Başkasının Oyuncağı Olmak Demektir.....	287
9-Ayrılık Tohumları Ekmek	289
10-Toplumun Çürütmesi	292
11-İlahi Vahiyden Uzaklaşmak.....	294
B-FESAT BOYUTU	297
1-Hak Hevaya Uyarsa Kâinatın Düzeni Bozulur.....	297
2-Toplumların Çöküş Nedenlerinden Biridir	299
3-Barişi ve Ekonomik Dengeleri Bozmak Fesattır	303
4-İyilerin Kötüleri Engellememesi	304

5-Kültürü ve Nesli Helak Etmek	306
6-İman Etmiş Gönülleri Kibir ve Baskı ile İnkâra Sevk Etmeleri	308
7-Karun'un Kavminin Fesadı Tanımlaması.....	310
8-Fesat ve Siyaset.....	311
9-Ölçü ve Tartıda Eksiklik Fesattır	313
10-Çevreyi Hor Kullanmak Fesattır.....	315
11-Haktan Yüz Çevirmek Fesattır	317
12-Fesat Çıkaranlara Lanet Vardır	318

ON BİRİNCİ BÖLÜM: İHANET ÇUKURU..... 321

1-Allah'a İhanet Etmek.....	321
2-Peygambere İhanet Yakışmaz	323
3-Kendine İhanet Etmek.....	324
4-Kamu Malını Çalmak Emanete İhanettir	331
5-Antlaşmayı Bozmak İhanettir	334
6-Kendi Çocuğunu Öldürmek İhanettir	335

ON İKİNCİ BÖLÜM: TUZAK ÇUKURU 339

1-İlk Tuzak	339
2-Peygamberlere Kurulan Tuzaklar	341
3-Kötülükleri Planlamak Tuzaktır.....	351
4-Allah'ın Ayetlerine Tuzak Kurmak	356
5-Tuzak Kurmanın En Büyük Kanunu	357

ON ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: FAKİRLİK VE	
İSRAF ÇUKURU	359
1-Fakirlik Bir Kirdir.....	361
2-Fakirlik Bir Engeldir.....	362
3-Fakirlik Ahlaksızlığa Zemin Hazırlar.....	364
4-Fakirlik Kötülüklerin Kaynaklarından Biridir.....	366
5-İsraf Fakirliğe Götürür.....	369
SONUÇ	371

ÖNSÖZ

Bir gün öğrencim emekli il müftüsü Süleyman Aktaş ile telefonla sohbet ederken önemli bir sorununu anlattı ve ben ona Yusuf Suresi'ni tefsirimden okumasını tavsiye ederken, Hz. Yusuf'un atıldığı kuyuya "kıskançlık çukuru" deyiverdim. O anda kafamda *Çukur* kitabını yazma şimşegi çaktı. Böylece bu kitabı yazmak için araştırmaya koyuldum.

Bu isim altında bir kitabı yazmak için ele alınacak tek kaynak Kuran'dır. Biz de öyle yaptık. *Çukur* kitabını Kuran'ın reberliğinde yazmaya koyulduk. Böylece okurlarımıza Kuran ayetlerinden çıkarılan özgün bir mesaj vermeye çalıştık. Çukur, yer seviyesinden aşağı olan yerlere deriz. Ama bir de şahsiyet açısından, manevi açıdan çukurda olanlar vardır. Yüce Allah'ın belirlediği şahsiyet toprağının çukurunda olanlar vardır. Bunları anlatmaya çalıştık. Yardım Allah'tandır. Kitabımı ana babama, eşime, hocalarıma ve aileme ithaf ediyorum.

Şubat 2023
Çiğdem Yaylası

GİRİŞ

Eserimizin konusu “Çukur”dur. Bu kavrama Kuran açılımı ile bakacak ve o şekilde açıklamaya çalışacağız. Bu noktada şu soruyu sorabiliriz: “Çukur” kavramı Kuranda nasıl geçmektedir? Soruyu şu şekilde cevaplandırabiliriz

HUFRE: Yüce Allah Âl-i İmran Suresi’nin 103. ayetinde bu kelimeyi şu şekilde ve şu manada yerleştirmiştir: “...Ateşten bir çukurun kenarındayken...” Bu çukur, yani *hufre* maddi anlamda bir çukur değildir; psikolojik ve sosyolojik anlamda bir çukuru ifade etmektedir. Bunun açılımını, ileride “Bu kuyunun ateşini neler yakmaktadır?” sorusunu cevaplandırırken yapacağız. Pişmanlık anlamına da gelmektedir. Bir bakıma, pişmanlığın bir çukur olduğunu ifade etmektedir.

CUBBU: Kuyu, yani çukur anlamına gelmektedir. Kardeşlerinin Hz. Yusuf’u attığı kuyuyu, yani çukuru ifade etmektedir. Biz buna, “kıskançlık çukuru” diyebiliriz. İleride bunu detaylı bir şekilde açıklayacağız.

UHDUD: Bu kelimenin, “yerde olan uzun hendek ve yarık” manası olduğu gibi, kamçılanan kişinin sırtında oluşan izlerdir. Bürûc Suresi’nin 4 ve 5. ayetlerini birleştirirsek “ateş çukuru” diyebiliriz. İleride bu çukurun ne olduğu ve nasıl çalıştığı anlatılacaktır.

ESFELE SAFİLİN: Bu çukurun manası, “aşağuların aşağısı”dır. Bunu anlatan ayet şöyledir: “Andolsun ki, insanı en güzel biçimde yaratırız, sonra onu aşağıların aşağısına indiririz.” (Tin, 4-5) İşte, aşağıların aşağısı denen çukura Yüce Allah insanı indirirken, *ahsen-i takvim* denen mükemmelliğini, yani şahsiyetinin en mükemmel halini kaybetmiş olmaktadır. Haram lokma yiyince, Hz. Âdem gibi kovulup bu çukura inmektedir. *Esfele safilin* denen çukura indiren en büyük nedenlerden biri haram kazançtır. Bunu ileride göreceğiz.

GAYYA: Namazı, yani Allah’a kulluğu kaybedip şehvetlerine uyanların gideceği cehennem çukurudur.

İnsanlar kendi iç âlemlerine çukurlar açtıkları gibi sosyal hayatta da çukurlar açarlar. Kimi zaman başkalarının gönlünde çukurlar açarlar. Sözüün gönülde açtığı çukur, hançerin açtığından daha acı verir ve daha derindir.

Suçların, günahların ve kötülüklerin toplumda açtığı çukurlar çok zor kapanır, çoğu zaman toplumlar o çukurlara düşüp helak olurlar. Canlının yaşamadığı Lut Gölü, böylesi bir helakten oluşan bir göldür. Çukur sadece bir günah, bir suç veya bir kötülükle açılmıyor. Bir çukuru pek çok günah, suç veya kötülük kazıp açmaktadır. Kimi zaman bir neslin açtığı çukurları sonraki nesiller kapatmakta, ama pek çoğu o çukurlara düşüp boğulmaktadır.

Bugün, dünya insanlığının önünde çok ama çok geniş ve derin çukurlar var. Mesela: şirk ve inkâr çukuru; uyuşturucu çukuru, cinsel sapıklık çukuru, modern kölelik çukuru; açlık çukuru, insanın insanı yabancılaştırma çukuru; Allah’a iftira etme çukuru, haram yeme çukuru, aklını kullanmama çukuru gibi. Bu çukurları doldurmak yerine, gittikçe derinleştirip genişletiyoruz. Şimdi çukurların açıklamasına geçebiliriz.

BİRİNCİ BÖLÜM

HARAM YEME ÇUKURU

Çukurların başına şirk çukurunu koymamız gerekirdi ama, birinci sırayı Hz. Âdem'in yediği haram lokma ve o lokmanın getirdiği değişim nedeniyle ona verdik.

Haram yeme çukurunu, şeytan Hz. Âdem'e açtırmaya başlamış ve bu çukur hâlâ kazılmakta, derinleştirilip genişletilmektedir. Yüce Allah Hz. Âdem'i yaratınca ona verdiği ilk emir şudur: "Âdem'e şöyle dedik: Sen ve eşin birlikte cennete yerleşiniz, ikiniz de oradaki nimetlerden istediğinizi bol bol yiyiniz, ancak şu ağaca yaklaşmayınız, yoksa zalimlerden/büyük hata yapanlardan olursunuz." (Bakara, 35)

"Şu ağaca yaklaşmayınız" emrinden sonra İblis/Şeytan, haram lokma yeme çukurunu açması için kazmayı Hz. Âdem'in eline verdi. Bu çukura ilk kazmayı şöyle vurdu: "Şeytan ona vesvese verip, 'Ey Âdem! Sana sonsuzluk ağacını ve çökmesi olmayan bir hükümlerlik göstereyim mi?' dedi." Şeytan, haram lokma yeme çukurunu açması için kazmayı Hz. Âdem'in "ebedilik tutkusunun" eline verdi. Bakın bu çukurun kazmasını nasıl vurdu! "Bunun üzerine ikisi de ağaçtan yediler, ayıp yerleri görünürdü. Cennet yaprakları ile örtünmeye koyuldular. Âdem, Rabb'ine başkaldırdı ve yolunu şaşırdı."(Taha, 121)

Yasak/memnu ağaçtan yemekle açtığı haram yeme çukurunun içinde neler oldu? Avret yerleri açıldı, Âdem Rabb'ine asi oldu/baş kaldırdı ve yolunu şaşırdı. Böylece haram lokma çukurunda nelerin olduğunun bir kısmını burada öğreniyoruz. Asalet bozukluğu, isyan ve yolunu şaşıрма denen üç olumsuz

davranış bozukluğu meydana geliyor. Hz. Âdem döneminde başlayan bu çukur, nesiller, asırlar boyu devam edip gelmektedir. Devam ederken Medyen toplumuna geliniyor, yani Hz. Şuayb Peygamber'in toplumuna; orada ölçü ve tartı vardı. Medyen toplumu da haram yeme çukuruna, insanların malını eksik vermek, ölçü ve tartıda hile yapmak eylemini ilave etti. Onların haram yeme durumunu Yüce Allah, birçok yerde anlatmaktadır. Bunlardan Hud Suresi'nin 84-86. ayetlerine bakabiliriz.

“Medyene de kardeşleri Şuayb'ı gönderdik. Dedi ki: Ey kavmim! Allah'a kulluk edin! Sizin için ondan başka tanrı yoktur. Ölçüyü ve tartıyı eksik yapmayın. Zira ben sizi hayır içinde görüyorum ve ben, gerçekten sizin için kuşatıcı bir günün azabından korkuyorum.”

“Ey kavmim! Ölçüyü ve tartıyı adaletle yapın; insanlara eşyalarını eksik vermeyin, yeryüzünde bozguncular olarak dolaşmayın.”

“Eğer mümin iseniz, Allah'ın bıraktığı sizin için daha hayırlıdır. Ben üzerinize bekçi değilim.” (Hud, 84-86)

Bütün peygamberler, toplumlarına din eğitimi yaparken, daima tevhit inancını öğretmişlerdir. Şuayb Peygamber de aynı geleneği sürdürmüştür. Burada şu soruyu sorabiliriz: Peygamberler tebliğlerine neden tevhit inancı ile başlamışlardır? Çünkü iman olmadan insanlara ibadet yaptırmanın ve yasaklardan uzak tutmanın imkânsızlığı sebebiyle böyle olmuştur. Davranışları düzeltmek, ahlaki bakımdan bilinçli bir disiplin kazandırabilmek için tevhit inancına ihtiyaç vardır ve bu inanç, diğer uygulamaların temelini oluşturmaktadır.

Diğer taraftan, şirkle mücadele vermek için, tevhit inancına ihtiyaç vardır. İnancın, ahlakın ve yararlı amellerin altyapısını tevhit inancı oluşturmakta ve onların kabulünü de temin etmektedir.

“Ölçüyü ve tartıyı eksik yapmayın. Zira ben sizi bolluk içinde görüyorum.”

Tevhit inancından sonra ölçü ve tartının gelmesinden anlıyoruz ki Medyen halkı ticarete çok ileri gitmiş; “Bırakınız yapsın, bırakınız kazansın” anlayışı içinde ticari muameleleri çıkmaza sokuyorlar, ölçü ve tartıyı ihlal ediyor ve kul hakkı yiyorlar, tüketici hakkını çiğniyorlardı. Ölçü ve tartıda hile yapmak onların ahlakı halini almıştı.

“Sizi hayır içinde görüyorum” derken, buradaki **hayr** kelimesini birkaç açıdan yorumlamamız mümkündür. **Hayrı** “bol nimet, ekonomik gelişmişlik” olarak manalandırabiliriz. **Hayrı**, “sosyal hayat standardı” olarak da görebiliriz. Bu durumda ayetin meali şöyle olur: “Sizi, hayat standardınız yüksek ve ekonomik bakımdan zengin olarak görüyorum; öyle ise ölçü ve tartıda eksiklik yapmayın ve böylece kul hakkı yemeyin. Sizin eksik ölçüp tartmaya ihtiyacınız yoktur.”

“Ben gerçekten sizin için kuşatıcı bir günün azabından korkuyorum.”

Bu azabın “dünya ve ahiret azabı” olduğunu söyleyen âlimler, doğru söylemişlerdir. Ellerindeki ekonomik değeri kaybedip fakirleşmeleri, genel olarak toplumun çökmesi gibi bu dünyadaki kuşatıcı azabın ahirette görülmesi de mümkündür.

Ekonomik dengeleri bozmak, kul hakkı yemek ve bunu âdet haline getirmek, ilahi azabı getirecektir. Toplumu çökerten nedenlerden biri de ekonomik hayatın dengelerini bozmaktır. Lut kavminin durumu anlatılırken, toplumu çökerten dinamiğin ahlak bozukluğu olduğu; Medyen halkını anlatırken de, toplumu çökerten dinamiğin ekonomi olduğu gündeme getirilmiştir.

Ahlakın bozulması ile ekonominin bozulması toplumu yıkan dinamikler olmaktadır. Ahlak ve ekonomik hayat, altyapıyı oluşturmaktadır. Ahlak ve ekonomide olan deprem, üstyapıdaki müesseseleri de yıkmaktadır. Yüce Allah bu depreme Araf 85’te “dünyada bozgunculuk” demektedir. İşte Şuayb Peygamber, ekonomik dengeleri bozan, eksik ölçen ve eksik

tartan insanları Yüce Allah'ın her şeyi kuşatan azapla cezalandırmasından korkuyordu. O da Hz. Nuh ve Hz. Muhammed gibi, başkası adına üzülüyor, endişe ediyor ve korkuyordu.

“Ey kavmim! Ölçüyü ve tartıyı adaletle yapın; insanlara eşyalarını eksik vermeyin, yeryüzünde bozguncular olarak dolaşmayın.”

Buradaki “adalet” kavramı, “dürüst ve duyarlı olmak” anlamına gelmektedir. Bir önceki ayette “Eksik yapmayın” denirken, bu ayette “ölçü ve tartıyı adaletle yapmak” emredilmektedir. Zaten ayetin devamında adaletin tanımı yapılmaktadır. Buna göre adalet, “insanlara eşyalarını eksik vermemek”tir. Eksiksiz ölçmek ve tartmak, ticarete adaleti gerçekleştirmektir.

84. ayette “Ölçüyü ve tartıyı eksik yapmayın” buyrulurken, sadece ticaret sırasında “metre ile ölçerken, gramla tartarken eksiklik yapmamak” anlamında almamalıyız. Bunu günümüze taşırsak, yapılan imalatta kullanılan hammaddenin ölçü ve oranında noksanlık olmaması şeklinde de yorumlayabiliriz. Bu haliyle ayetten, “yapılan imalatın kaliteli olması” anlamını da çıkarabiliriz; yani bu ifade, “Kalitede noksanlık yapmayın” demektir. Mesela bu ayetten “Bir bina yaparken demirinde, çimentosunda, kum ve çakılında noksanlık yapmayın” şeklinde bir uyarıyı da anlayabiliriz.

Bir sanayi malını imal ederken ölçü ve tartıyı noksan yapmamak gerekiyor.

Bir araştırma yaparken de, “fikirlerde ölçüyü kaçırmamak, karşıt fikirlere karşı saldırıda sınırı aşmamak” manasına alınmalıdır. Böylece, neden 84. ayette “Ölçü ve tartıyı noksan yapmayın” emri verilmişken, 85. ayette tekrar “Ölçü ve tartıyı adaletle yapın” emrinin verilişinin farkını anlamış olduk. Ölçü ve tartıyı o günlerde sadece ticaret için düşünebiliriz, ama ayete günümüzde hayatın her cephesi için uygulanabilir bir yorum getirmeliyiz.